

TELSTOKKEN EN –STENEN

Hugo Lambrechts-Augustijns

Vermoedelijk is het 'Ishangobotje' uit Congo, van ca. 25.000-20.000 v.Chr., een van de oudste voorbeelden van een telstok. De horizontale inkepingen in het bot betreffen waarschijnlijk een maankalender, waarvan elk inkepinkje een dag in de maancyclus is. Een nog ouder botfragment uit het Franse Abri Blanchard, van ca. 32.000-25.000 v.Chr., bevat een uit puntjes opgebouwd patroon en is vermoedelijk een tweemaandelijke maankalender. Neolitische kiezels met geometrische lijnvormen, zoals degene die in het Iraanse Soesa zijn gevonden zijn waarschijnlijk telstenen of *calculi*. Het woord *calculeren* komt van het Latijnse *calculus*, dat 'steen' betekent.¹

In de oudheid telde een herder zijn schapen bij het verlaten van de schaapskooi door een steentje uit een zak of bak te nemen. 's Avonds bij het terug binnenkomen van de schapen deponeerde hij deze steentjes terug in de zak. Was de stapel op bij het laatste schaap, dan had de herder zijn kudde compleet. Bij het tellen verrichtte hij een *één-op-één correspondentie*. De verzameling schapen en de verzameling stenen betekenen: bij het tellen moeten er evenveel schapen als stenen zijn.² De herder kan ook op een kerfstok bijhouden hoeveel schapen terug in de kooi zijn gekomen. Later evolueerden de kerfstreepjes tot letters die in het Romeinse alfabet werden overgenomen.

Medisch gezien is een *calculus* (meervoud *calculi*) een steen, een verharding van materiaal meestal uit minerale zouten, die zich vormt in een lichaam of kanaal van het lichaam. Stenen leiden tot medische aandoeningen. De vorming van nierstenen is bekend als *lithiase*. Dit woord is afgeleid van het Griekse woord *lithos*, dat ook 'steen' betekent.

---

¹ Mark O'Connell en Raje Airey, *Encyclopedie van tekens en symbolen*, Utrecht, 2007, p. 106.

² Jan Van Eijck en Albert Visser, *Inzien en bewijzen*, Amsterdam University Press, Amsterdam, 2005, p. 61.